

Povijest hrvatskog novca

Narodi koji su prošli ili se neko vrijeme zadržali na prostorima današnje Republike Hrvatske ostavili su svoje tragove u mnogim segmentima života, pa tako i u kovanju novca. Prema raspoloživim izvorima, Hrvati koji su živjeli na teritoriju današnje Hrvatske nisu kovali svoj novac sve do kraja XII. stoljeća, već su uglavnom upotrebljavali bizantski novac, čije su imitacije i kovali. Issa (Vis), Pharos (Stari Grad na Hvaru), Rhizon (Risan), Lissos (Lješ) i Skodar (Skadar) bili su grčki gradovi u kojima se kovao novac. Siscia (Sisak) i Sirmium (Srijemska Mitrovica) bile su rimske kovnice novca.

Najstarijim hrvatskim novcem smatra se novac **Bijelih Hrvata**, koji su kao moćno pleme živjeli na području današnje Češke. Tamo su u X. stoljeću hrvatski kneževi Slavnikovići kovali svoj novac. Poznate su brojne vrste i inačice srebrnih senara Sobjeslava Slavnikovića (**985.-995.**) i njegova brata biskupa Vojtjeha Adalberta (**982.-988. i 992.-994.**)

Godine 1102. Hrvatska ulazi u savez s Ugarskom.

U novom političkom odnosu ugarski vladar ujedno je i hrvatski kralj, no Hrvatska ima određenu samostalnost. Tako herceg, koji njome vlada, ima pravo da kuje svoj novac. Taj novac vrijedi na teritoriju cijele Hrvatske.

Herceg Andrija (1192. - 1211.) kovao je srebrne denare i poludenare po uzoru na frizatike³, pa se oni nazivaju hrvatski frizatici.

Reprezentativan primjer hrvatskog novca svakako je banski denar (banovac), koji su kovali nasljednici hercega Andrije sljedeće stoljeće i pol (1235.-1384.). Taj je novac cijenjen zbog svog sastava i finoće izrade - kovan je od finog srebra u kovnicama u Zagrebu i Pakracu.

Dubrovačka Republika kovala je tijekom više od pet stoljeća (1294.-1803.) novac koji predstavlja izuzetnu numizmatičku vrijednost u hrvatskim i svjetskim razmjerima.

Svoj novac kovali su i hrvatski primorski gradovi Zadar, Šibenik, Trogir, Split i Hvar.

Početkom 14. stoljeća hrvatski banovi Pavao i Mladen iz obitelji Šubić kuju svoj novac, a kovanje nastavljaju njihovi nasljednici. U prvoj polovini 16. stoljeća nastaje novac koji u numizmatičkim krugovima slovi za najljepši hrvatski novac: kovanice Nikole III Zrinskog, osobito široki groševi i taliri.

Na otoku Pagu pojavio se 1778. godine prvi hrvatski papirni novac - paški asignat. Naime, dotad je grad Pag svojim službenicima, činovnicima i liječnicima plaćao u soli. Po uvođenju asignata, količina soli bi se preračunavala u odgovarajuću protuvrijednost u lirama, na koju je izdana potvrda s upisanom svotom. Svaki asignat je imao upisanu svotu i datum izdavanja.

paški asignat

Izvornim hrvatskim novcem smatraju se i kovanice te novčanice iz vremena bana Josipa Jelačića. Godine 1848. Josip Jelačić izabran je za bana. Bila su to nestabilna financijska vremena, u kojima je nedostajalo sitnog novca za svakodnevna plaćanja. Bansko vijeće u vlastitoj kovnici u Zagrebu počinje kovati bakreni križar i srebrni forint, a gradske općine, poduzeća i trgovačke kuće izdavali su papirne novčanice s vlastitim jamstvom.

1 križar

3 Frizatik - srebrni novac čiji naziv dolazi od grada Friesach u Koruškoj. Postupno se širi Slovenijom, Hrvatskom, Ugarskom i Koruškom.

Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca - 1918. god.

U Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca (proglašena u prosincu 1918.) novce je izdavala Narodna banka Kraljevine SHS.

Neke od novčanica koje je izdala Narodna banka Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca.
Kovanice od 5, 10 i 25 para na naličju su konačno imale i grb Hrvatske.

KRALJEVINA JUGOSLAVIJA 1921. god.

KRALJEVINA JUGOSLAVIJA 1935. god.

U kolovozu 1939. uspostavljena je Banovina Hrvatska Uredbom o Banovini Hrvatskoj, a na temelju sporazuma Cvetković - Maček. S Narodnom bankom Kraljevine Jugoslavije postignut je sporazum o izdavanju vlastitog novca (razmatrana su imena kuna ili banovac), koji bi kolao usporedo s jugoslavenskim dinarom. No, početak II. svjetskog rata spriječio je realizaciju planova o tom novcu. U Gliptoteci4 pronađena su dva sadrena predloška za taj novac, autora Ive Kerdića5.

Nezavisna Država Hrvatska - NDH (1941.-1945.)

U Nezavisnoj Državi Hrvatskoj (1941.-1945.) kao sredstvo plaćanja rabila se kuna, koja se dijelila na 100 banica. No, kovanice (pokusni otkovi IVE Kerdića) nikada nisu puštene u optjecaj zbog inflacije.

NDH 1943.

Lica i naličja nekih novčanica koje je izdala Hrvatska državna banka
(emisija 1. rujna 1943.)

4 Gliptoteka Hrvatske akademije muzejska je ustanova osnovana 1937. prema zamisli dr. Antuna Bauera sa zadatkom da sabire vrijedna umjetnička djela iz područja kiparstva i da s pomoću sadrenih odljeva izlaže značajne kulturno-povijesne hrvatske spomenike.
5 Ivo Kerdić (1881-1953), hrvatski kipar i najveći medaljer novijeg doba

FEDERATIVNA DRŽAVA JUGOSLAVIJA 1944. god.

FEDERATIVNA NARODNA REPUBLIKA JUGOSLAVIJA 1946. god.

SOCJALISTIČKA FEDERATIVNA REPUBLIKA JUGOSLAVIJA 1955 - 1955. god.

SOCJALISTIČKA FEDERATIVNA REPUBLIKA JUGOSLAVIJA 1968 . god.

SOCJALISTIČKA FEDERATIVNA REPUBLIKA JUGOSLAVIJA 1970. god.

SOCJALISTIČKA FEDERATIVNA REPUBLIKA JUGOSLAVIJA 1974. god.

SOCJALISTIČKA FEDERATIVNA REPUBLIKA JUGOSLAVIJA
Bon za gorivo - 1983

SOCJALISTIČKA FEDERATIVNA REPUBLIKA JUGOSLAVIJA 1985. god.

SOCJALISTIČKA FEDERATIVNA REPUBLIKA JUGOSLAVIJA 1987. god.

SOCJALISTIČKA FEDERATIVNA REPUBLIKA JUGOSLAVIJA 1988. god.

SOCJALISTIČKA FEDERATIVNA REPUBLIKA JUGOSLAVIJA 1989. god.

SOCJALISTIČKA FEDERATIVNA REPUBLIKA JUGOSLAVIJA 1989. god.

REPUBLIKA HRVATSKA 1990

Hrvatski dinar - 1991. god.

Hrvatski dinar pušten je u optjecaj 23. prosinca 1991. godine, na dan kada je na snagu stupila Uredba o narodnoj banci Hrvatske, koju je donijela Vlada Republike Hrvatske, a kojom je Narodna banka Hrvatske postala potpuno samostalna republička institucija, neposredno odgovorna Saboru s temeljnim ciljem očuvanja vrijednosti domaće valute. Zamjena jugoslavenskog dinara za hrvatski dinar u omjeru 1 : 1 trajala je od 23. do 31. prosinca (redovni rok). Tečaj hrvatskog dinara prema stranim valutama utvrdila je Narodna banka Hrvatske na svojoj prvoj tečajnici 1. siječnja 1992. godine - 1 njemačka marka vrijedila je tada 55 hrvatskih dinara.

Uvođenje hrvatskog dinara kao zakonskog sredstva plaćanja u Republici Hrvatskoj označilo je dovršetak procesa monetarnog osamostaljenja Republike Hrvatske. Monetarno osamostaljivanje Hrvatske počelo je već u srpnju 1991. odlukama Vlade Republike Hrvatske kojima se Hrvatska pokušala zaštititi od negativnih posljedica koje su proizlazile iz odluke Savjeta guvernera Narodne banke Jugoslavije od 27. lipnja 1991. godine - tom su odlukom banke iz Republike Hrvatske i Slovenije i njihove narodne banke bile isključene iz primarne emisije NBJ. Iako je tada došlo do odvajanja navedenih dviju republika od jugoslavenske monetarne jezgre, Brijunskim moratorijem

OŠ Dore Pejačević Našice

(od 7. srpnja do 7. listopada) pokušalo se uz potporu međunarodne zajednice zaustaviti monetarno osamostaljenje, no to više nije bilo moguće.

Hrvatski dinar bio je privremeni novac izdan od Ministarstva financija i novčanice te valute nosile su potpis ministra financija. Taj novac nije izdala Narodna banka jer je trebao poslužiti kao prijelazno sredstvo u procesu monetarnog osamostaljivanja i stvaranju zdravih temelja, a ponajprije u postizanju stabilnosti cijena, za uvođenje nacionalne valute. Novčanice hrvatskog dinara izdane su u apoenima od 1, 5, 10, 25, 100, 500, 1000, 2000, 5000, 10000, 50000 i 100000 a kovanice nisu izrađivane.

HNB je obavljala zamjenu novčanica HRD u redovnom roku od 30. svibnja do 31. prosinca 1994., te u naknadnom roku do 30. lipnja 1995. Od 1. srpnja 1995. više nije moguće zamijeniti novčanice HRD.

Na sredini lica svih novčanica je lik hrvatskog znanstvenika Ruđera Boškovića. Veći apoeni su na naliciju imali motiv spomenika "Povijest Hrvata" autora Ivana Meštrovića, a manji Zagrebačku katedralu.

Hrvatska Kuna i lipa - 1994. god.

Na Dan državnosti, 30. svibnja 1994. godine, uvedena je kuna kao novčana jedinica Republike Hrvatske, s podjelom na 100 lipa, zamjenom za hrvatski dinar u odnosu 1:1000. Izдавanje kune omogućila je stabilnost uspostavljena uspješnom provedbom Stabilizacijskog programa koja je započela u listopadu 1993. godine. Taj je program počivao na koordiniranim mjerama monetarne i fiskalne politike, uz deviznu liberalizaciju i određene strukturne reforme. U uvjetima snažne deprecijacije tečaja hrvatskog dinara, Stabilizacijskim programom ponuđena je gornja granica vrijednosti DEM prema HRD od 4.444. Tečaj hrvatskog dinara nije se nikad više približio toj granici, već je počeo jačati. Stabilizacijskim programom u kratkom su roku zaustavljena inflacijska očekivanja, pa je nakon hiperinflacije od preko 1000 posto godišnje u 1993., u godini 1994. uspostavljena stabilnost cijena uz 3 postotnu deflaciјu na prosinačkoj razini.

Povučena novčanica na zahtjev Njemačke zbog sličnosti s 10 DEM.

Naziv kuna za trajnu hrvatsku valutu odabran je zbog značajne uloge kunina krvna u monetarnoj i fiskalnoj povijesti Republike Hrvatske. Povijest naziva novčane jedinice Republike Hrvatske kune

OŠ Dore Pejačević Našice

počinje s krvnom kune kao sredstvom naturalnog plaćanja, zatim kuna postaje obračunska novčana jedinica i, napokon, novac u modernom smislu. Nekoliko detalja iz povijesti kune: kunino krvno služilo je kao sredstvo plaćanja poreza zvanog kunovina ili marturina u srednjevjekovnoj Slavoniji, Primorju, Dalmaciji; lik kune nalazio se od prve polovine 13. stoljeća pa gotovo do kraja 14. stoljeća na hrvatskom kovanom novcu zvanom banovci; kuna je bila potencijalni novac Banovine Hrvatske te stvarni novac u izdanju Nezavisne države Hrvatske i ZAVNOH-a.

Hrvatska Kuna - 2000. god.

Hrvatska Kuna - 2014. god.

